

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра терапії імені професора П. І. Локеса

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(обов'язкова навчальна дисципліна)

«Етологія і добробут тварин»

Розробник: Костянтин Супруненко, канд. вет наук, доцент

Полтава 2022 р.

Форма опису навчальної дисципліни та інформація про розробника

Назва навчальної дисципліни	Етологія і добробут тварин
Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти	обов'язкова
Назва структурного підрозділу	Кафедра терапії імені професора П. І. Локеса
Контактні дані розробників, які залучені до викладання	<i>Викладачі:</i> Костянтин Супруненко, к.вет.н., доцент <i>Контакти:</i> ауд. 3. (кафедри терапії імені професора П. І. Локеса) <i>e-mail:</i> terapia@pdaa.edu.ua <i>URL:</i> https://www.pdaa.edu.ua/people/suprunenko-kostyantyn-volodymyrovych
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Спеціальність Освітня програма	212 Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза <i>ОПП Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза</i>
Попередні умови для вивчення навчальної дисципліни	Базові знання з латинської мови, анатомії свійських тварин, гігієни тварин, фізіології тварин, цитології, гістології, ембріології.

Заплановані результати навчання:

Мета вивчення навчальної дисципліни: оволодіння здобувачами вищої освіти теоретичних і практичних знань з форм поведінкової адаптативної реакції тварин у еволюційному аспекті з врахуванням фізіологічних та психологічних проявів поведінки.

Основні завдання навчальної дисципліни: набуття навичок та вмінь здобувачами вищої освіти з форм поведінки, еволюційних форм навчання, фізіологічних систем пов'язаних з поведінковою реакцією тварин, нервових механізмів поведінки та психічних її проявів.

Компетентності:

Компетентності:

Загальні:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.

ЗК 8. Здатність учитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Фахові:

ФК 4. Здатність використовувати знання про хвороби тварин різної етіології для здійснення державного (внутрішнього) контролю на підконтрольних потужностях.

ФК 19. Здатність вирішувати питання загальної ветеринарної превенції відповідно до концепції «системи раннього виявлення» для своєчасного виявлення та ідентифікації спалахів або появи хвороб.

ФК 20. Здатність дотримуватися морально-етичних норм, правил і принципів біобезпеки та біоетики під час використання у професійній діяльності різних біологічних агентів.

Результати навчання:

ПРН 5. Володіти знаннями про хвороби тварин різної етіології та уміти застосовувати адекватні методи і методики клінічних та лабораторних досліджень для контролю стану здоров'я тварин різних класів і видів, знати шляхи подальшого використання хворих тварин і продукції, одержаної від них, а також від тварин, підданих лікуванню, профілактичним чи іншим обробкам тощо.

ПРН 9. Володіти методами та методиками ветеринарно-санітарного оцінювання систем і способів утримання, догляду, годівлі, напування та експлуатації тварин, стану тваринницьких об'єктів належної експлуатації технологічного обладнання тощо.

ПРН 18. Уміти проводити необхідні клінічні та лабораторні дослідження для загальної ветеринарної превенції на потужностях з виробництва і переробки продуктів тваринництва, здійснювати ветеринарно-санітарне оцінювання систем і способів утримання тварин, визначати безпечність кормів, кормових добавок тощо, а також для забезпечувати належний санітарний стан тваринницьких потужностей.

Програма навчальної дисципліни

<p>Тема 1</p>	<p>Загальні засади науки етологія Історичний нарис етології. Основна мета та методи етології. Моделі класичної етології. Пошуки притулків. Уникнення хижаків. Лікування та дотримання чистоти тіла. Комплекси фіксованої дії. Лікування та дотримання чистоти тіла. Вчення про поведінку тварин. Ознаки популяції. Адаптивні ознаки.</p>
<p>Тема 2</p>	<p>Форми поведінки тварин Рухова активність тварин. Живлення та дихання. Терморегуляція. Репродуктивна поведінка. Турбота про потомство. Суспільна поведінка. Індивідуальні особливості спонтанної рухової активності. Реакції орієнтації. Дослідницька поведінка. Біологічні ритми. Біологічні ритми в молодняка з різним рівнем рухової активності. Дослідження харчової поведінки. Аномалії харчової поведінки. Вплив етіологічних чинників на етіологію тварин. Рухова активність продуктивної великої рогатої худоби. Статеве збудження у продуктивних тварин.</p>
<p>Тема 3</p>	<p>Розвиток особистої поведінки тварин Онтогенез поведінки в ембріональний період. Поведінка новонароджених тварин. Постнатальний онтогенез поведінки. Продуктивність первісток та її зв'язок з типом рухової активності. Імпринтинг, хендлінг та дментлінг. Вплив зовнішніх факторів на онтогенез поведінки. Вплив раннього досвіду на подальшу поведінку тварин. Поведінка тварин у екстремальних ситуаціях. Етологія тварин за впливу кліматичних чинників. Інстинкти і поведінка свиней на відгодівлі. Етологія продуктивних корів. Поведінкова реакція кнурів-плідників.</p>
<p>Тема 4</p>	<p>Еволюція форм навчання тварин Процеси навчання тварин. Класифікація форм навчання. Умовні рефлексії (диференційовані та не диференційовані). Експериментальне вивчення умовно-рефлекторної діяльності. Навчання тварин у природних умовах.</p>

	Толменівська концепція здібностей телят. Класифікація типів навчання. Чинники, що перешкоджають навчанню.
Тема 5	Фізіологічні та сенсорні системи, взаємопов'язані з поведінкою Фізіологічні системи, що взаємопов'язані з поведінкою. Сенсорні системи, що взаємопов'язані з поведінкою. Зорова і слухова сенсорні системи. Нюхова сенсорна система. Анатомія та фізіологія зорового аналізатору. Фізіологія слухового апарату. Аспекти нюхової діяльності.
Тема 6	Нервові механізми поведінки Нейроетологія. Актуальні проблеми вивчення нервових механізмів поведінки ссавців. Менеджмент поведінкою тварин. Механізми стресу. Нервові механізми поведінки хребетних. Нервові механізми поведінки безхребетних. Мікроклімат і поведінка тварин. Вплив індивідуальних боксів на поведінку тварин. Заходи захисту від стресів у свинарстві. Молекулярні механізми розвитку стресів. Вітагени у захисті від стресів. Нейроетологія. Актуальні проблеми вивчення нервових механізмів поведінки ссавців. Вплив умов утримання на поведінку тварин.
Тема 7	Психічні прояви поведінки. Поведінка тварин за хвороб різної етіології. Психічні прояви поведінки. Поведінка тварин в умовах антропогенного тиску. Порівняльна психологія тварин. Інтелектуальна діяльність тварин у порівняльному аспекті. Свідомість у тварин. Сучасні системи виробництва продукції та забезпечення комфорту у стаді корів. Особливості поведінки тварин за високого рівня механізації виробництва. Ланцюг стереотипних реакцій. Особливості міжвидової поведінки тварин. Форми поведінки залежно від умов існування. Поведінка тварин за холодного типу вирощування. Поведінка тварин за хвороб різної етіології.

Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
лек.		лаб.	с.р	
Тема 1. Загальні засади науки етологія	16	2	4	10
Тема 2. Форми поведінки тварин	24	6	8	10
Тема 3. Розвиток особистої поведінки тварин	22	4	8	10
Тема 4. Еволюція форм навчання тварин	16	2	4	10
Тема 5. Фізіологічні та сенсорні системи, взаємопов'язані з поведінкою	16	2	4	10
Тема 6. Нервові механізми поведінки	21	4	6	11
Тема 7. Психічні прояви поведінки	20	2	8	10
Разом	135	22	42	71

Форми контролю результатів навчання

Результати навчання	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти			
	опитування	виконання завдань лабораторної роботи	виконання завдань самостійної роботи (опитування)	Разом
РН 5	8	14	6	28
РН 9	7	14	5	26
РН 18	7	14	5	26

Разом	22	42	16	80
--------------	-----------	-----------	-----------	-----------

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Тема	Опитування лекції	Виконання завдань лабораторної роботи	Виконання самостійної роботи (опитування)	Разом по темі
Тема 1. Загальні засади науки етологія	2	4	2	8
Тема 2. Форми поведінки тварин	6	8	2	16
Тема 3. Розвиток особистої поведінки тварин	4	8	2	14
Тема 4. Еволюція форм навчання тварин	2	4	2	8
Тема 5. Фізіологічні та сенсорні системи, взаємопов'язані з поведінкою	2	4	2	8
Тема 6. Нервові механізми поведінки	4	6	3	13
Тема 7. Психічні прояви поведінки	2	8	3	13
ЕКЗАМЕН	–	–	–	20
Разом	22	42	16	100

Поточний контроль:

▪ **опитування лекції (0-2);**

Бали	Здатність здобувача
0	ЗВО не опанував тему
1	ЗВО частково орієнтується у темі
2	ЗВО орієнтується у темі та бере участь у дискусії

▪ **виконання завдань лабораторної роботи (0-2);**

Бали	Здатність здобувача
0	не освоїв та не виконав завдання лабораторної роботи
1	показав мінімальне виконання завдань лабораторної роботи
2	оволодів знаннями та практичними вміннями, проявив творчий підхід до вирішення завдання, використав ветеринарну термінологію, виконав, представив та захистив лабораторну роботу.

▪ **виконання самостійної роботи (опитування) (0-2) для теми 1-5;**

Бали	Здатність здобувача
0	ЗВО не відповідає на поставлені запитання.
1	Студент володіє теоретичним матеріалом дещо вищим за початковий.
2	Студент узагальнює отримані знання, ґрунтовно розкриває зміст питань, відповідає на додаткові питання по темі.

▪ **виконання самостійної роботи (опитування) (0-3) для тем: 6,7;**

Бали	Здатність здобувача
0	ЗВО не відповідає на поставлені запитання.
1	Студент володіє теоретичним матеріалом дещо вищим за початковий.
2	Студент узагальнює отримані знання, розкриває зміст питань з деякими неточностями, які з допомогою викладача аналізує та швидко виправляє помилки.
3	Студент узагальнює отримані знання, ґрунтовно розкриває зміст питань, відповідає на додаткові питання по темі.

**Шкала та критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти
212ВГСЕ мд 2020 на екзамені***

Вид завдання	Бали	Критерії оцінювання
для першого теоретичного питання	0	відсутність відповіді на теоретичне питання, що не дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти
	1	не в змозі викласти зміст питання, допускаючи при цьому суттєві помилки, що задовольняє лиш окремі фахові компетентності та програмні результати з дисципліни
	2	недостатньо розкриває зміст теоретичного питання, допускаючи при цьому суттєві неточності, що свідчить про часткове формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання
	3	загалом опанував навчальний матеріал, що проявляється викладенням основного змісту теоретичного запитання, однак без глибокого і всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки
	4-5	володіє теоретичним матеріалом достатньо повно, в основному розкриває зміст теоретичного питання, але не вистачає аргументації, що свідчить про опанування більшості фахових компетентностей та набуття програмних результатів навчання
	6	в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичного питання, що свідчить про опанування фахових компетентностей та набуття програмних результатів навчання
	7	в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичного питання, що свідчить про опанування фахових компетентностей та набуття програмних результатів навчання
для другого теоретичного питання	0	відсутність відповіді на теоретичне питання, що не дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти
	1	не в змозі викласти зміст питання, допускаючи при цьому суттєві помилки, що задовольняє лиш окремі фахові компетентності та програмні результати з дисципліни «Етологія і добробут тварин»
	2	недостатньо розкриває зміст теоретичного питання, допускаючи при цьому суттєві неточності, що свідчить про часткове формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання
	3	загалом опанував навчальний матеріал, що проявляється викладенням основного змісту теоретичного запитання, однак без глибокого і всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки
	4-5	володіє теоретичним матеріалом достатньо повно, в основному розкриває зміст теоретичного питання, але не вистачає аргументації, що свідчить про опанування більшості фахових компетентностей та набуття програмних результатів навчання компетентностей та набуття програмних результатів навчання
	6	в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичного питання, що свідчить про опанування фахових компетентностей та набуття програмних результатів навчання
	7	в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичного питання, що свідчить про опанування фахових компетентностей та набуття програмних результатів навчання

для третього теоретичного питання	0	відсутність відповіді на теоретичне питання, що не дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти
	1	не в змозі викласти зміст питання, допускаючи при цьому суттєві помилки, що задовольняє лиш окремі фахові компетентності та програмні результати з дисципліни «Етологія і добробут тварин»
	2	недостатньо розкриває зміст теоретичного питання, допускаючи при цьому суттєві неточності, що свідчить про часткове формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання
	3	загалом опанував навчальний матеріал, що проявляється викладенням основного змісту теоретичного запитання, однак без глибокого і всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки
	4	володіє теоретичним матеріалом достатньо повно, в основному розкриває зміст теоретичного питання, але не вистачає аргументації, що свідчить про опанування більшості фахових компетентностей та набуття програмних результатів навчання
	5	в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичного питання, що свідчить про опанування фахових компетентностей та набуття програмних результатів навчання
	6	в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичного питання, що свідчить про опанування фахових компетентностей та набуття програмних результатів навчання

Трудомісткість:

Загальна кількість годин – 135 год.

Кількість кредитів – 4,5.

Форма семестрового контролю – екзамен.

Політика навчальної дисципліни

Відвідування занять. Відвідування занять є обов'язковим. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані в зазначений термін. За отримання на занятті 0 балів та пропущені заняття здобувач вищої освіти зобов'язаний відпрацювати тему.

Академічна доброчесність. Здобувачі вищої освіти повинні дотримуватись вимог чинних нормативних документів стосовно академічної доброчесності, дотримуватися академічної чесності і етичної поведінки в освітньо-науковому середовищі. Вона передбачає: впровадження принципів чесності, прозорості і незалежності; діяти у навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики; вміти давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами.

Академічна мобільність. Є можливість опанування даної навчальної дисципліни за програмами академічної мобільності (внутрішньої / міжнародної) за наявними укладеними угодами (договорами) між Університетом та закладом-партнером та / або індивідуальними запрошеннями. Визнання та перезарахування результатів такого навчання відбувається спеціально створеною комісією на підставі поданих здобувачем вищої освіти відповідних документів з використанням Європейської кредитно-трансферної системи. Організаційні процеси навчання за програмами академічної мобільності регламентуються Положенням про академічну мобільність здобувачів вищої освіти ПДАУ.

Неформальна / інформальна освіта. На здобувачів вищої освіти поширюється право про визнання результатів навчання, набутих у неформальній / інформальній освіті. Набуття відповідних результатів навчання можливе після успішного опанування курсів (з документальним підтвердженням) на різноманітних навчальних платформах, конференціях, семінарах, круглих столах. Особливості неформального / інформального навчання регламентовані Положенням про порядок визнання результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті, здобувачами вищої освіти Полтавського державного аграрного університету.

Додаткові матеріали для представлення навчальної дисципліни:

Робоча навчальна програма, презентації, відеоролики.

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Поведінка тварин. / З. О. Зоріна, І. І. Політаєва, Ж. І. Резнікова. К. : Нака, 1999. 192 с.
2. Севериновська О. В., Пахомов О. Є., Рибальченко В. К. Етологія (основи поведінки тварин) : підручник. Д : ДНУ, 2010. 292 с.
3. Shkurko, T.P. Tskhvitakha, O.K. (2011). Povedinka koriv ukrainskoi chervono–riaboi molochnoi porody za riznykh sposobiv utrymanna. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 45, 316–325 (in Ukrainian).
4. Tskhvitava, O.K., Pidpala, T.V. (2007). Osoblyvosti povedinky teliat ukrainskoi chervonoї molochnoi porody v molozyvnyi period. Visnyk Sumskoho NAU. 12, 73–75 (in Ukrainian).

Допоміжні

1. Булахов В. Л., Пахомов О. Є. Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Ссавці (Mammalia). Д. : ДНУ, 2006. 356 с.
2. Основні біологічні терміни, поняття та закони / В. Л. Булахов, О. А. Рева, В. Я. Гассо, О. Є. Пахомов. Д. : ДНУ, 2006. 52 с.
3. Пернаті мешканці живих куточків: Навчальний посібник / В. Л. Булахов, О. А. Рева, О. Є. Пахомов, М. В. Шульман. Д. : ДНУ, 2005. 76 с.
4. Утримання земноводних, плазунів і ссавців у живих куточках / В. Л. Булахов, О. Є. Пахомов, О. А. Рева, М. В. Шульман. Д. : ДНУ, 2005. 54 с.
5. Braverman e. r., holder J. m., Lubar J. f., monastra V. J. Reward deficiency syndrome: a biogenetic model for the diagnosis and treatment of impulsive, addictive, and compulsive behaviors / Blum K., Braverman E. R., Holder J. M. et al. // J. Psychoactive Drugs. 2000. V. 32, Suppl. I–IV. P. 1–112.
6. Impulsive versus premeditated aggression: implications for mens readecisions / E. S. Barratt, A. R. Felthous // Behav. Sci. Law. 2003. V. 21, № 5. P. 619–630.
7. Use of visual evoked-potential studies and EEG data to classify aggressive, explosive behavior of youths / Bars D. R., Heyrend F. L., Simpson C. D., Munger J. C. // Psychiatr. Serv. 2001. V. 52, № 1. P. 81–86.